

Lausunto Maa- ja metsätalousministeriölle 12.12.2025

Viite *Asia: VN/32853/2024 Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi elintarvikemarkkinalain ja oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 6 §:n ja 5 luvun 2 §:n muuttamisesta*

Lausunnon antaja *Luonnonvarakeskus (Luke)*

Esityksen tausta

Lakimuutosten tavoitteena on edistää elintarvikemarkkinan toimivuutta parantamalla heikomman osapuolen suojaa elintarvikemarkkinoilla sekä erityisesti maataloustuotteita ja elintarvikkeita myyvän tavarantoimittajan asemaa sopimuskumppanina.

Elintarvikemarkkinalakiin ehdotetaan lisättävän ostajan oman tuotemerkin suosimisen kiellosta sekä sopimuksen vahvemman osapuolen velvollisuus neuvotella sopimuksen muuttamisesta heikomman osapuolen pyynnöstä. Elintarvikemarkkinalakiin ehdotetaan lisättävän myös säännökset, joilla vahvistetaan alkutuottajan ja elintarviketeollisuuden liikesalaisuuksien suojaa ja suojaa kustannuksia aiheuttavilta tietopyynnöiltä sekä suojaa kaupallisilta kostotoimilta. Elintarvikemarkkinalakiin lisättäisiin myös säännös, jonka avulla elintarvikemarkkinavaltuutettu voi valvontatoiminnassaan puuttua nykyistä paremmin neuvotteluvoiman väärinkäyttöön.

Oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annettua lakia muutettaisiin siten, että elintarvikemarkkinavaltuutettu voisi hakea markkinaoikeudelta kiellon määräämistä ostajalle jatkaa neuvotteluvoimaltaan heikompien tavarantoimittajien kannalta kohtuuttoman sopimusehdon tai sopimuskäytännön käyttämistä.

Lausunnon pääsisältö

Luonnonvarakeskus katsoo, että ehdotetut muutokset tarjoavat hyvän perälaudan ja selvän parannuksen nykyiseen lainsäädäntöön parantamalla heikomman osapuolen suojaa sopimuskumppanina elintarvikemarkkinoilla. Lakimuutosten katsotaan kokonaisuudessaan vahvistavan neuvotteluasemaltaan heikompien tavarantoimittajien asemaa elintarvikeketjussa. Muutosten ei nähdä aiheuttavan merkittäviä kustannuksia tai hallinnollista taakkaa elintarvikeketjun toimijoille.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi kohta, jonka mukaan vahvemman osapuolen velvollisuus neuvotella sopimusmuutoksista heikomman osapuolen pyynnöstä edellyttää poikkeuksellista olosuhdetta.

Laki jättää kuitenkin paljon tulkinnanvaraa sille, mitä tulisi pitää poikkeuksellisenä olosuhteena. Poikkeukselliset olosuhteet eivät kosketa kaikkia – edes saman alan yrittäjiä – aina samalla tavalla. Tulkinnanvaraisuus voi haitata tai jopa estää uudet sopimusneuvottelut, vaikka heikompi osapuoli niitä pyytäisi. Elintarvikemarkkinavaltuutetun tai muun viranomaisen tulisi laatia ohjeistus asiasta sekä lisäksi tarjota kannanottoa epäselvissä tapauksissa. Toisaalta myös heikommassa asemassa olevan tulisi pystyä tarvittaessa osoittamaan, että poikkeuksellinen olosuhde on aiheuttanut merkittävää haittaa. Näin estettäisiin se, ettei heikommassa asemassa oleva pääsee aiheetta hyötymään poikkeuksellisesta olosuhteesta.

Luonnonvarakeskuksen mukaan lakimuutosehdotukset elintarvikemarkkinavaltuutetun toimivaltuuksien lisäämisestä ovat kannatatettavia, sillä ne vahvistavat valtuutetun mahdollisuuksia puuttua neuvotteluvoiman väärinkäyttöön elintarvikemarkkinoilla.

Tiivistelmä

Lakimuutosten katsotaan vahvistavan oikeansuuntaisesti neuvotteluasemaltaan heikompien tavarantoimittajien asemaa elintarvikeketjussa. Vahvemmalle osapuolelle ehdotettu velvollisuus neuvotella sopimusmuutoksista heikomman osapuolen pyynnöstä edellyttää poikkeuksellista olosuhdetta. Laki jättää kuitenkin paljon tulkinnanvaraa sille, mitä tulisi pitää poikkeuksellisenä olosuhteena. Tämä vaatii tarkkaa ohjeistusta. Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimivaltuuksien lisäämisen katsotaan vahvistavan valtuutetun mahdollisuuksia puuttua neuvotteluvoiman väärinkäyttöön elintarvikemarkkinoilla.

Lausunnon valmistelijat: erikoistutkija Hanna Karikallio ja tutkija Juho Valtiala